

присланими се буде 1 000 рублів. Сам кінчаю складання фонду. Прошу отже:

а) повідомити мене про те, що сі гроші Т-во відібрало;

б) на підставі № 3 “Статуту фонду” оголосити перший конкурс. 1901.11.29. З Чернігова» [7].

Продавши майно чернігівського видавництва і одержавши за це ще 1 000 крб., Б. Грінченко надсилає їх до Правління “Благотворительного общества издания общепользных и дешевых книг в Санкт-Петербурге” з супровідним листом: «Прекратив издание народных книг на малорусском языке на капитал (1 000 руб.), завещанный мне в 1893 г. для этой цели Ив. Як. Череватенком, и основав фонд имени завещателя в 1 000 р. для выдачи из процентов премий за лучшие научно-популярные книги на малорусском языке для народа, я оставшиеся у меня вырученные за книги деньги, а также и нераспроданные еще книги желаю передать Бл[аготворительному] о[бществу] и[здания] о[бщепользных] и д[ешевых] книг в Санкт-Петербурге на следующих условиях:

1. Переданные деньги и также те, которые будут выручаться от продажи книг впоследствии, составляют особый “Капитал”, которому ведется отдельный счет и который называется “Капитал имени И.Я. Череватенко, переданный в распоряжение О-ва”.

2. Капитал этот Бл. о-во может употреблять только для народного чтения на украинском языке таким

образом, что все деньги, вырученные от продажи этих книг, присчитываются к капиталу.

3. Общество ежегодно печатает в своих отчетах сведения о состоянии “Капитала”.

4. В случае закрытия общества или прекращения им издания книг на укр. языке, Б.Д. Грінченко имеет право немедленно взять капитал обратно – в виде ли денег или в виде изданных на них книг.

К этому имею честь пояснить, что на 1 января 1902 года числилось за передачею вышеупомянутых 1 000 р. на фонд премий, кроме небольшого количества вырученных от продажи книг денег. Кроме того, не продано книг приблизительно на сумму 1 500 руб., каковые, будучи сданы на комиссию с уступкою в 40%, дадут выручки рублей 900. Книги эти я полагаю переслать или самому О-ву или кн. складу “К. Старины” (квитанции последнего передать О-ву. 1902, 23 февраля» [8].

Досвід видавничої роботи, набутий Б. Грінченко у чернігівському видавництві, став йому в пригоді в період діяльності головою Видавничої комісії Київського товариства “Просвіта”.

Список використаних джерел

1. Национальная библиотека Украины имени В.И. Вернадского, Институт рукопису. – Ф. I, № 32280.
2. Там само. – № 32280–32281.
3. Там само. – № 32284.
4. Там само. – № 32281.
5. Там само. – № 32286.
6. Там само. – № 34500.
7. Там само. – № 32416.
8. Там само. – № 32418.

ВНЕСОК ПРОФЕСІЙНИХ БІБЛІОТЕЧНИХ ОБ'ЄДНАНЬ У БЕЗПЕРЕРВНУ ОСВІТУ

БЕЗПЕРЕРВНА БІБЛІОТЕЧНА ОСВІТА

Автор розглядає діяльність національних професійних бібліотечних об'єднань щодо підготовки бібліотечних кадрів та підвищення їхньої кваліфікації у різних країнах світу

БЕЗПЕРЕРВНА освіта – це цілеспрямований процес, складниками якого є підготовка кадрів, підвищення кваліфікації та самоосвіта. Дослідження історії розвитку національних бібліотечних асоціацій засвідчило, що освітня діяльність – важливий напрям їхнього функціонування. Протягом багатьох десятиліть свого існування національні бібліотечні асоціації доводили необхідність спеціальної освіти для бібліотекарів, були залучені до створення та удосконалення системи безперервної освіти.

У даній статті автор вводить в обіг і узагальнює дані стосовно освітньої діяльності бібліотечних асоціацій у різних країнах світу, розглядає основні напрями роботи професійних бібліотечних об'єднань у сфері безперервної освіти в останні десятиріччя. Необхідність такого розгляду диктується важливістю професійного вдосконалення бібліотечних фахівців в умовах змін інформаційного середовища та підвищення вимог суспільства до бібліотечно-інформаційної сфери.

Певні аспекти професійно-освітньої діяльності бібліотечних асоціацій розглядалися у працях М. Вінтера [1], Й. Деккера [2], А. Каптерева [3; 4], В. Пашкової [5-7], Е. Сукіасяна [8], Ю. Чавана [9]. У більш широкому контексті проблемами організації та здійснення безперервної бібліотечної освіти в Україні займалися бібліотекознавці: В. Бабич [10; 11], В. Ільганаєва [12], Н. Кушнарченко, В. Пашкова,

В. Скнар [13; 14], М. Слободяник [15], А. Чачко [16; 17],

І. Шевченко [18-21] та ін. Роль Української бібліотечної асоціації (УБА) у підвищенні кваліфікації працівників бібліотек розглядали у своїх працях В. Пашкова [22], В. Скнар [23; 24], Л. Філіппова [25], Ю. Трач [26; 27] і деякі ін.

Наприклад, у дисертації Ю. Трач [28] зроблено спробу проаналізувати проблеми професійного розвитку бібліотекарів у фахових об'єднаннях України, розглянуто форми і зміст діяльності цих об'єднань.

Наукові узагальнення та висновки цих науковців мають вагоме значення для подальшого дослідження національними бібліотечними асоціаціями проблем розвитку безперервної бібліотечно-інформаційної освіти.

Освітня діяльність національних бібліотечних асоціацій здійснюється, зокрема, через:

- затвердження стандартів професійної освіти та запровадження програм акредитації освітніх установ і окремих дисциплін;
- сертифікацію їхніх членів;
- відповідні програми під час конференцій та інших зібрань;
- навчальні курси;
- фінансування та проведення наукових досліджень з

В. Пашкова

проблем освіти, в тому числі спільно з іншими організаціями;

– видавничу діяльність¹.

Хоча більшість національних бібліотечних асоціацій світу відповідно до своїх статутів займаються проблемами освіти бібліотекарів, існує велике розходження у підходах до освіти в різних країнах з огляду на їхні соціальні, економічні, політичні тощо відмінності.

Провідні асоціації світу знайшли своє місце та визначили поле діяльності на всіх етапах професіоналізації бібліотечних працівників. Вони займаються освітою молоді до її приходу на роботу в бібліотеку, в процесі професійної діяльності працівників на їхньому робочому місці, організують підвищення кваліфікації на спеціальних курсах і семінарах.

Дослідники вважають, що головними функціями асоціацій у процесі фахового розвитку бібліотекарів є: "... **діагностична** (забезпечує вивчення ступеня розриву між рівнем компетентності бібліотекарів і вимогами до їхньої професійної діяльності); **відновлююча** (допомагає відновленню втрачених знань); **коригуюча** (передбачає внесення змін у науково-методичну інформацію, враховуючи нові дані теорії та потреби кожного регіону); **компенсаційна** (сприяє оновленню знань і вмінь бібліотекарів відповідно до потреб життя); **прогностична** (випереджаюча; дозволяє визначити знання і вміня, які будуть необхідні бібліотекарям у майбутньому); **моделююча** (забезпечує розробку перспектив, етапів та орієнтирів бібліотечної діяльності); **організаційно-регуляторна та інформаційно-оцінююча** (безпосередньо забезпечують наукову спрямованість розвитку процесів безперервного підвищення кваліфікації). Вхідженню бібліотечних фахівців у нові економічні, політичні та соціальні умови сприяє реалізація соціально-психологічних функцій: стимулюючої, орієнтаційної, мотиваційної, а також адаптивної" [28, 9-10].

Національні бібліотечні асоціації відіграють важливу роль у становленні системи професійної освіти у своїх країнах, ініціюють створення навчальних закладів, розробляють програми навчання тощо. Так, Американська бібліотечна асоціація (АБА) була біля джерел запровадження перших бібліотечних освітніх закладів.

Серед основних завдань Бібліотечної асоціації Бангладеш – створення та популяризація бібліотечних освітніх закладів. Зважаючи на те, що перші бібліотекарі цієї країни отримали професійну освіту в США та Великобританії у 1950-х роках, асоціація з самого початку свого існування почала приділяти увагу розвитку національної бібліотечної освіти. Вона запровадила шестимісячні бібліотечні курси, після закінчення яких слухачі отримували сертифікати асоціації. Влаштувалися курси й для бібліотекарів політехнічних інститутів. З 1959 по 2002 р. було проведено 70 курсів, сертифікати яких отримали 4 472 особи. Асоціація тісно співпрацює з університетом у Даці, на замовлення якого розроблено спеціальний курс, по закінченні котрого випускники отримували сертифікати про післядипломну освіту. З 1989 по 2000 р. асоціація організувала 11 курсів з післядипломної освіти, на яких навчались 1 029 осіб. Також при цьому об'єднанні за підтримки уряду Бангладеш було створено Інститут бібліотечної підготовки [29-33].

У таких країнах, як Франція, Німеччина, Росія, Україна, відповідні іспити та присудження кваліфікації бібліотечним працівникам здійснюються державними установами – університетами, академіями культури або спеціальними бібліотечними школами. У деяких державах – Великобританії, Австралії, Ізраїлі, Новій Зеландії – безпосередню участь у

присудженні професійних кваліфікацій беруть бібліотечні асоціації. Вони проводять свої спеціальні екзамени та видають відповідні дипломи. У США та ряді інших країн (до такої системи також частково переходить Великобританія) видають дипломи і присвоюють кваліфікації університети та бібліотечні школи, а національні асоціації контролюють стандарти освіти шляхом визнання кваліфікацій.

Практика присвоєння професійної кваліфікації бібліотечними асоціаціями Великобританії, США, Австралії, Канади та інших країн висвітлюється в роботі М. Рочестера [34]. У Великобританії асоціація присвоює бібліотекарям, які мають ступінь магістра та виконали певні вимоги, кваліфікацію асоційованого або дійсного члена. На початкових кар'єрних сходинках можна працювати без цих кваліфікаційних посвідчень, але подальше кар'єрне зростання можливе лише за умови отримання відповідного статусу від асоціації [35].

Американською бібліотечною асоціацією розроблено положення про бібліотечну освіту, згідно з яким бібліотечним професіоналам необхідно мати ступінь магістра. В положенні детально описуються вимоги до фахівців бібліотек різних типів і видів, наприклад університетських, шкільних тощо. Так, у шкільних бібліотеках можуть працювати магістри – випускники навчальних закладів, акредитованих АБА або Національною радою з акредитації освітніх установ для вчителів.

Окреме положення про вищу освіту розроблено також Асоціацією спеціальних бібліотек. Воно витримано в руслі вимог АБА, але з урахуванням специфіки цього типу бібліотечних закладів. У положенні підкреслюється, що знання, вміння та навички, котрі дає акредитована програма магістра бібліотекознавства, є важливими для будь-якого інформаційного середовища, тобто спостерігається тенденція розширення рамок можливого використання спеціалістів поза межами бібліотек.

Американським феноменом є акредитація АБА навчальних закладів, що готують спеціалістів у галузі бібліотечної справи та інформаційної науки. Акредитація є добровільною і полягає у суспільній оцінці якості підготовки спеціалістів у бібліотечних школах США (на відміну від ліцензування, яке є обов'язковим і здійснюється урядом). Її можна розглядати як альтернативу європейській практиці урядового або церковного контролю за освітою. Акредитація – це формальна діяльність, за допомогою якої асоціації намагаються визначити та оприлюднити погоджений із представниками професії певний рівень фахової освіти.

На основі вивчення американського досвіду Е. Сукіан визначає акредитацію як "процедуру, за результатами якої орган, що здійснює акредитацію, видає сертифікат, котрий засвідчує, що суб'єкт (юридична особа) компетентний у виконанні завдань, функцій тощо відповідно до певних критеріїв. Акредитація проводиться незалежними компетентними експертами. <...> Для того, щоб акредитація була неупередженою, мають бути вироблені певні критерії. Порядок проведення акредитації, принципи та критерії оцінки повинні бути прозорими та загальновідомими" [36].

А. Каптерев зазначає, що важливою умовою професіоналізації є наявність вимог до фахової освіти та рівня кваліфікацій [37, 27] і підкреслює, що ядро кваліфікаційних вимог, оволодіння яким гарантує необхідний мінімум компетентності у цій сфері, має бути визнаним професійною громадськістю [37, 69].

Акредитацію вищих бібліотечних шкіл США і Канади здійснює Комітет з акредитації АБА. В розробці положення з акредитації беруть також участь Асоціація бібліотечно-ін-

¹ Про видавничу діяльність національних бібліотечних асоціацій див.: Пашкова В. Видавничу діяльність національних бібліотечних асоціацій // Вісн. Книжж. палати. – 2004. – № 2. – С. 3-5; Пашкова В. Становлення та розвиток видавничої діяльності Української бібліотечної асоціації // Вісн. Книжж. палати. – 2004. – № 4. – С. 15-17.

формаційної освіти разом з представниками 17 американських і канадських бібліотечних та інформаційних асоціацій.

Один раз на п'ять років комісія з акредитації, до складу якої входять науковці, викладачі, бібліотекарі-практики, перевіряє наскільки навчальна програма, кількість і склад викладачів та студентів, матеріальні ресурси тощо відповідають сформульованим конкретною бібліотечною школою цілям і завданням професії. Викладачі та керівництво школи мають взяти до уваги та запровадити в життя рекомендації комісії з акредитації. Сертифікат про акредитацію надається лише тим навчальним закладам і програмам, які відповідають розробленим асоціацією стандартам. Наприклад, із 300 бібліотечних шкіл, що готували бібліотечно-інформаційних спеціалістів у США 1993 р., АБА було акредитовано лише 51 [38, 127].

При акредитації навчальних закладів АБА зважає на відповідність основних курсів, що викладаються, потребам формування "ядра" кваліфікацій, сформульованих асоціацією. Так, 2005 р. 94,6% акредитованих університетів включили до своїх програм курси, що формують 8 основних кваліфікацій, визначених асоціацією. Нова редакція стандартів АБА вимагає, щоби мета і завдання акредитованої бібліотечно-інформаційної школи "відповідали філософії, принципам та етиці галузі, а навчальні програми сприяли розвиткові кваліфікацій, необхідних для продуктивної професійної діяльності" [39].

До системи акредитації навчальних закладів, що готують бібліотекарів, переходить також Австралійська бібліотечно-інформаційна асоціація [40, 232-233].

Деякі асоціації акредитують не тільки навчальні заклади, а й окремі курси. Наприклад, Інститут інформаційно-бібліотечних професіоналів (CILIP) – об'єднання, яке 2000 р. прийшло на зміну Бібліотечній асоціації Великої Британії, акредитує бібліотекознавчі курси, що читаються в університетах.

Останнім часом АБА розглядає питання сертифікації спеціалістів з управління публічними бібліотеками, що сприятиме їхній зацікавленості у подальшій освіті й професійному розвитку; буде важливим для їхнього подальшого посадового зростання; засвідчить перед колегами, опікунами бібліотек, радами директорів, читачами, що сертифікована особа володіє визнаними професійною асоціацією кваліфікаціями, знаннями та вміннями, необхідними для ефективного управлінської діяльності [41]. Сертифікація розглядається як засіб підтвердження того, що особа досягла високої кваліфікації у певній сфері бібліотечної галузі.

Національні асоціації займаються пошуком коштів на навчання та професійну підготовку своїх членів, виділенням стипендій, пошуком і відбором здібної молоді для здобуття бібліотечної освіти. В останні десятиріччя особлива увага звертається на залучення до професії людей із особливими потребами, представників національних меншин, жінок.

На початку XXI століття особливо гостро постала проблема старіння бібліотечних фахівців. Як зазначає президент Австралійської бібліотечно-інформаційної асоціації Дж. Халлам [42], бібліотечна професія стоїть напередодні кризи, бо за десять років значний процент працівників бібліотек вийде на пенсію. Зараз 60% бібліотекарів Австралії старші за 45 років, лише 35% – віком до 35 років. Ці ж самі тенденції спостерігаються й в інших країнах. Наприклад, у Великобританії до 2010 р. очікують зменшення працівників публічних бібліотек на 10 800 осіб; 58% американських бібліотекарів досягнуть віку 65 років між 2005 і 2019 рр. Дослідження 2000 р., результати якого опубліковано в "Library Journal", засвідчило, що 40% директорів бібліотек США підуть на пенсію через 9 років або скоріше [43].

Проблема зменшення кількості робочої сили у бібліотечно-інформаційній галузі тісно пов'язана зі змінами у сутності знань, умінь і навичок, що їх потребують працівники цієї сфери в інформаційну еру. Так, Дж. Халлам підкреслює, що полідисциплінарна сутність бібліотечної справи вимагає знань і навичок у сфері інформаційних технологій, менеджменту, психології та педагогіки. Бібліотекарі мусять бути дуже добре обізнані з інформаційними технологіями та Інтернетом і водночас повинні мати чудові навички міжособистісного спілкування для роботи з різними людьми в різних інформаційних ситуаціях. Вони повинні опанувати інноваційні підходи, вміти вирішувати проблеми та бути відкритими до змін. Дуже важливо розуміти й знати громаду, яку вони обслуговують, та потреби користувачів, що постійно змінюються.

Міжнародне занепокоєння, викликане скороченням кількості працюючих бібліотекарів через їхній вихід на пенсію, зумовило необхідність серйозного вивчення цього питання й розробки стратегії залучення до професії та її розвитку. Так, Австралійська бібліотечно-інформаційна асоціація реалізує проект, спрямований на розвиток бібліотечної професії, залучивши до співпраці керівників бібліотек, бібліотекарів та освітян. У США з 2002 р. реалізується десятимільйонна національна ініціатива, оголошена першою леді країни Лорою Буш і спрямована на залучення до професії та навчання нового покоління бібліотекарів, підвищення кваліфікації працюючих фахівців. Як зазначила Лора Буш, ця ініціатива передбачає надання спеціальних стипендій, запровадження дистанційного навчання бібліотечних фахівців із віддалених регіонів, залучення до професії бібліотекарів із знанням різних мов [44].

Асоціації аналізують і класифікують бібліотечну діяльність та бібліотечні посади й на цій основі ініціюють та запроваджують освітні програми для забезпечення професійної підготовки працівників для таких посад і виконання певних видів робіт, здійснюють дослідження, спрямовані на удосконалення підготовки до професійної діяльності.

Професійні об'єднання беруть на себе координацію діяльності різних установ, які займаються спеціальною бібліотечною освітою, забезпечують відповідні можливості для безперервної освіти в галузі та заохочують бібліотечних працівників до підвищення своєї кваліфікації. Наприклад, у Бібліотечній асоціації Нової Зеландії призначається координатор безперервної освіти бібліотекарів.

Американська бібліотечна асоціація, як відомо, відіграла провідну роль у становленні бібліотечної освіти. Ще у 1970 р. вона визначила безперервну освіту як одну зі своїх основних цілей. Для її досягнення використовуються різні засоби: щорічні конференції, проблемні й робочі семінари, симпозиуми; публікації діючих програм підготовки бібліотечних кадрів, добірок статей із проблем трудових ресурсів і безперервної професійної освіти; видання щоквартальних бюлетенів; розсилка консультацій та інструкцій поштою; заняття по телебаченню. З 1990-х років активно використовуються телекомунікаційні мережі, за допомогою яких проводяться онлайн-курси та конференції, відеоконференції. 1999 р. АБА провела конгрес з питань професійної освіти.

Особливу роль у вдосконаленні бібліотечно-інформаційної освіти у США відіграє Асоціація бібліотечно-інформаційної освіти (АБІО). Вона має на меті поліпшення дослідницької діяльності з питань бібліотечної освіти, підвищення якості викладання спеціальних дисциплін, забезпечення фаховою літературою тощо. Наприклад, асоціація видає статистичний звіт з питань бібліотечно-інформаційної освіти, в якому подаються статистичні дані про зарахування до бібліотечних шкіл, відомості про курси та дисципліни, котрі вони пропонують, викладацький склад (кількість, вік, вчені ступені тощо). АБІО організує

також щорічні конференції. Члени асоціації – бібліотечні школи; також існує персональне членство. Питання бібліотечної освіти висвітлюється на сторінках спеціального журналу "Journal of Education for Library and Information Science", який видається АБІО 5 разів на рік з 1960 р.

У 1991-1992 рр. у Великобританії було створено Британську асоціацію інформаційно-бібліотечної освіти та науки. Протягом першого десятиліття вона досягла певних успіхів у поширенні прогресивного досвіду: організувала навчання викладачів університетів, проводила щорічні конференції, під час яких обговорювалися нові тенденції у викладанні та результати наукових досліджень, а також спільні конференції зі скандинавськими колегами. Асоціація лобювала інтереси бібліотечно-інформаційної освіти в уряді й досягла того, що урядові структури визнали за необхідне консультуватися з її членами з відповідних питань [45, 34].

Успіхи в діяльності американської та британської асоціацій бібліотечно-інформаційної освіти спонукали фахівців з інших країн запозичити цей досвід. Наприклад, про необхідність створення в Малайзії аналогічної асоціації йдеться в роботі [46].

З метою професіоналізації бібліотечних працівників проводяться щорічні конференції національних бібліотечних асоціацій для обговорення актуальних проблем, які постають перед бібліотеками та іншими установами документально-інформаційної сфери та їхніми працівниками, для обміну думками та досягненнями. Бібліотекарі та спеціалісти в галузі інформації зустрічаються з вченими, письменниками, провідними спеціалістами бібліотечної справи, інформатики.

Складовою частиною таких конференцій є ознайомлення бібліотечних працівників із новими інформаційними продуктами, виданнями та обладнанням для бібліотек. За даними АБА, близько 70% присутніх на її конференціях планують придбати продукцію, яку демонстрували та рекламували під час заходу. Організатори конференції запрошують книговидавців, агентства з книгорозповсюдження, постачальників та виробників аудіовізуальних матеріалів, CD-ROM, бібліотечного обладнання й меблів, служби з автоматизації та оброблення інформації, розповсюджувачів електронного обладнання й програмного забезпечення. Виставкова та рекламна діяльність бібліотечних асоціацій сприяє забезпеченню якісного обслуговування членів асоціації під час конференцій. Виставки розглядаються як додатковий освітній елемент до регулярних конференцій бібліотечних асоціацій. На таких щорічних заходах у США, Німеччині, Великобританії, Японії, більшості інших країн виробники і продавці бібліотечного обладнання, меблів, книжок та інших документів на різноманітних носіях пропонують свою продукцію і можливість обговорити її переваги та особливості. Бібліотекарі отримують таким чином додаткову інформацію щодо предмета обговорення на конференції, можуть замовити або придбати необхідні матеріали та інформацію. У свою чергу, виробники, вивчаючи потреби бібліотечних працівників, отримують можливість удосконалити свою продукцію для кращого задоволення запитів споживачів.

Загальна кількість бібліотекарів, які беруть участь у щорічних конференціях АБА, з року в рік збільшується. Е. Голлей наводить такі дані щодо цього [47, 181]: з 103 учасників конференції у 1876 р. до 14 тис. – у 1996 р.

Під час таких заходів проходять семінари та курси з актуальних питань бібліотечно-інформаційної діяльності, зокрема, пропонувалися такі теми, як: "Використання Інтернету", "Копірайт у світі електронних джерел інформації", "Тезауруси для індексування та доступу", "Електронні бібліотеки: комп'ютерні технології для управління бібліотечними фондами", "Дослідження класифікаційних систем" та ін.

Щорічні конференції членів бібліотечних асоціацій – дієва форма спілкування та професіоналізації бібліотекарів не тільки у США, а й в інших країнах [49].

Велику увагу освітнім питанням приділяють регіональні відділення Американської бібліотечної асоціації. Наприклад, відділення у Вірджинії щорічно надає стипендії на навчання на суму 2 000 доларів. Стипендіатом може бути студент, який з першого разу вступив до бібліотечної школи на магістерську програму або котрий успішно освоює програму бібліотечної школи. Головними факторами, що беруться до уваги при призначенні стипендії, є зобов'язання працювати в галузі бібліотечної справи у штаті Вірджинія, матеріальна незабезпеченість, суттєві досягнення в галузі бібліотечної справи та членство в асоціації.

Асоціацією спеціальних бібліотек США розроблено багатоступінчасту систему безперервної освіти, яка включає, зокрема, серію кваліфікаційних програм для керівних працівників середньої ланки та підготовки керівного складу, семінари. Вона розробляє і пропонує спеціальні освітні програми та програми підвищення кваліфікації як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях, проводить зимові освітні конференції та щорічні конференції своїх членів. На 83-й щорічній конференції асоціації зразки нового технічного та програмного забезпечення, інтерактивні бази даних, CD-ROM та іншу продукцію демонстрували 275 фірм.

Бібліотечна асоціація Великобританії протягом дев'яноста років була єдиним органом у країні, який здійснював підготовку бібліотечних кадрів за допомогою різноманітних форм навчання. Асоціація розробляла програми кваліфікаційних іспитів для бібліотекарів, була ініціатором створення близько 20 бібліотечних шкіл. У новому тисячолітті її наступник – CILIP – основним завданням вважає підвищення професійного рівня бібліотечних працівників. Рада експертів здійснює аналіз і корегування навчальних програм бібліотечних шкіл, бере участь у створенні програм безперервної освіти. Розроблено спеціальний "Інформаційний пакет" на допомогу підвищенню професійної кваліфікації бібліотекарів – членів асоціації. Регулярно проводяться школи вихідного дня. Щорічно бібліотекарям пропонується більше 50 різноманітних курсів підвищення кваліфікації. CILIP різними засобами інформує про сучасну систему вищих навчальних закладів Великобританії, акредитованих асоціацією, де можна здобути бібліотечно-інформаційну освіту.

Асоціацією спеціальних бібліотек та інформаційних бюро Великобританії також розроблено ряд програм підвищення кваліфікації бібліотекарів та інформаційних працівників. З цією метою організуються курси, семінари, конференції.

Ці заходи, а також літні школи тощо, що їх проводять національні бібліотечні асоціації, призначені для різних категорій бібліотечних працівників. Їх організують з різною конкретною метою, але всі вони сприяють професіоналізації бібліотекарів, актуалізують їхні знання, допомагають оволодіти новими вміннями та навичками.

Для організації освітньої діяльності в асоціаціях створюються секції. Наприклад, у Російській бібліотечній асоціації працює секція бібліотечної професії, кадрів і безперервної освіти, а в Українській бібліотечній асоціації – секція безперервної бібліотечної освіти.

Центр інформаційно-бібліотечної освіти, створений при УБА та Державній академії керівних кадрів культури і мистецтв у 1999 р., пропонує бібліотекарям України низку курсів з підвищення кваліфікації, навчальні поїздки, видає збірки матеріалів на допомогу підвищенню кваліфікації. Безперервна освіта здійснюється у тісній співпраці з бібліотеками, як на етапі визначення актуальної тематики, так і на етапі залучення провідних фахівців до викладання,

підготовки навчальних планів та програм. Відкрито регіональні відділення Центру, щоб наблизити безперервне навчання до бібліотекарів на місцях. Так, з 2003 р. діють регіональні осередки у Вінницькій, Донецькій, Кіровоградській, Миколаївській, Рівненській та Тернопільській та ін. областях.

У Стратегії діяльності Української бібліотечної асоціації до 2010 р. "Зробимо бібліотеку символом демократії" підкреслюється, що прагнення до навчання, професійного вдосконалення є однією з основних цінностей, які сповідує асоціація. УБА бере на себе відповідальність за розвиток освіти, підвищення фахового рівня та залучення до професії. Вона повинна сприяти ліквідації інформаційної та технологічної нерівності; обміну досвідом і підвищенню професійного рівня шляхом підготовки навчальних програм, організації курсів, стажувань, а також створити сприятливі умови та відповідне інформаційно-освітнє середовище для входження бібліотекарів України у світове інформаційне співтовариство [50].

УБА запровадила почесну відзнаку "За внесок у бібліотечну освіту", яка щорічно присуджується викладачам вищих бібліотечних навчальних закладів, а також системами підвищення кваліфікації бібліотекарів. Почесну відзнаку було встановлено з метою активізації творчої професійної діяльності педагогічних працівників та стимулювання їхньої участі в розбудові національної системи бібліотечної освіти. У положенні про цю відзнаку зазначено, що вона присуджується викладачам, які працюють на ниві бібліотечної освіти не менше 10 років і виявили високий рівень професіоналізму, ініціативи, творчості, досконали володіють ефективними формами і методами організації навчально-виховного процесу, забезпечують високу результативність та якість своєї праці; є авторами підручників, навчальних посібників, а також інших видів видань, які застосовуються в навчальному процесі; впроваджують у навчальний процес педагогічні новачки і нові технології з метою активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів та учнів; забезпечують зв'язок навчання з наукою й виробництвом; мають вчені звання і наукові ступені (для вищих навчальних закладів); проводять наукові дослідження із залученням студентської молоді, здійснюють наукове керівництво дипломними та дисертаційними роботами студентів і аспірантів; беруть активну участь у розбудові бібліотечної освіти України шляхом науково-дослідної діяльності в галузі освіти, публікацій у пресі, виступів з доповідями на конференціях і симпозиумах, по радіо, телебаченню, перед громадськістю. Почесна відзнака "За внесок у бібліотечну освіту" присвоюється Президією УБА за представленням її регіональних і галузевих відділень.

Останнім часом національні бібліотечні асоціації дійшли висновку, що настав час для інтеграції бібліотечної освіти в масштабах Європи.

Отже, вивчення показало, що провідні національні бібліотечні асоціації приділяють серйозну увагу питанням бібліотечно-інформаційної освіти. Спільними зусиллями практики, науковці та викладачі під егідою бібліотечних асоціацій визначають її зміст і форми, кваліфікації та рівні, формують вимоги до університетів і викладацького складу (акредитація та сертифікація), займаються проблемами організації освіти. Якщо ще на початку ХХ століття спостерігалось два шляхи розвитку бібліотечної освіти – американський і британський, то століття потому ці два шляхи зблизилися і намітилися загальні (єдині) тенденції розвитку бібліотечної освіти. Її зміст і форми визначають ринок праці й запровадження нових інформаційних технологій. Асоціації сприяють виявленню суспільної потреби у підвищенні фахового рівня бібліотечних працівників і формують потребу особистості у професійному вдосконаленні, допомагають засвоєнню культури професійної діяльності.

Список літератури

1. Winter M.F. The professionalization of librarianship. – Champaign, IL, 1983. – 46 p. – Occasional Papers / University of Illinois Graduate School of Library and Information Science. – 1983. – No. 160.
2. Деккер Й. Образование, ассоциации и журналы как элементы профессионализма в библиотечном деле. Как обстоят дела в Нидерландах? // Б-ки за рубежом. – 1994. – Вып. 4. – С. 26-29.
3. Каптерев А.И. Методологические и теоретические основания профессионализации библиотечных специалистов: Автореф. дис. ... докт. пед. наук / МГИК. – М., 1994. – 42 с.
4. Каптерев А.И. Теоретические проблемы профессионализации в библиотечной деятельности. – М.: МГИК, 1993. – 130 с.
5. Пашкова В. С. Національні бібліотечні асоціації: виникнення та еволюція діяльності. – К., 1997. – 183 с.
6. Пашкова В. Трансформації бібліотечного обслуговування для потреб дистанційної освіти: досвід США // Полікліанна університету: Зб. наук. пр. – К., 2005. – С. 159-162.
7. Pashkova V. How to reshape continuing education of professionals for a new library concept // Proceedings of the International Seminar from Sept.3rd till 9th 1995 "New Library Strategies". – [Berlin]: Bibliothekarische Ausladsstelle; Foreign Relations Office, [1995]. – P. 317-320.
8. Сукиасян Э.Р. Библиотечное образование в США // Сукиасян Э.Р. Библиотечная профессия. Кадры. Непрерывное образование: Сб. ст. и докладов. – М., 2004. – С. 204-256.
9. Chavan U.V. Professional associations: their role and utility in the development programme of library education // Herald Library Science. – 1981. – Vol. 20. No. 1-2. – P. 65-68.
10. Бабич В.С., Пашкова В.С. Библиотечная освіта в США // Питання культурології. – К., 1994. – Ч. 1. – С. 125-134.
11. Бабич В. До проблеми підготовки кадрів бібліотечно-інформаційної сфери // Бібл. планета. – 2005. – № 2. – С. 5-11.
12. Ільганасва В.О. Библиотечная освіта в контексті еволюції системи соціальних комунікацій: Автореф. дис. ... д-ра іст. наук. – К., 1996. – 43 с.
13. Скар В.К. Організаційно-методичне забезпечення безперервної освіти бібліотекарів України // Бібл. планета. – 2000. – № 1. – С. 27-28.
14. Скар В.К. Международный проект непрерывного образования библиотечных кадров // Библиотечное дело – 2000: проблемы формирования открытого информационного общества: Тез. докл. пятой междунар. науч. конф. (г. Москва, 25-26 апр. 2000 г.) / Моск. гос. ун-т культуры и искусств и др. – М., 2000. – С. 115-117.
15. Слободяник М.С. Высшее библиотечное образование: теоретико-методологические аспекты развития // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества: Тр. 8-й Междунар. конф. "Крым-2001". – М., 2001. – С. 453-456.
16. Чачко А.С. Библиотечный специалист: Особенности труда и профессионализации. – К.: Наук. думка, 1984. – 192 с.
17. Чачко А. Библиотечная професіологія в системі багатоступеневої фахової освіти та її стандартизація / А. Чачко // Бібл. вісн. – 1997. – № 7. – С. 3-6.
18. Шевченко І.О. Сучасні освітні технології в системі підвищення кваліфікації бібліотекарів // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества: Тр. 8-й Междунар. конф. "Крым-2001". – М., 2001. – С. 436-439.
19. Шевченко І.О. Перспективи розвитку післядипломної інформаційно-бібліотечної освіти в Україні // Вісн. Харк. держ. акад. культури: Зб. наук. пр. – Х., 2001. – Вып. 6. – С. 225-231.
20. Шевченко І.О. Проблеми підготовки бібліотечного персоналу до використання нових інформаційних технологій // Українська культура і мистецтво у сучасному державотворчому процесі: Тез. доп. наук.-практ. конф. – К., 2000. – С. 118-122.
21. Шевченко І.О. Функціонування та організація системи підвищення кваліфікації бібліотечних кадрів України: Автореф. дис. ... канд. пед. наук (07.00.08) / І.О. Шевченко; КДУК. – К., 1998. – 17 с.

22. Пашкова В. С. Національні бібліотечні асоціації: виникнення та еволюція діяльності. – К., 1997. – 183 с.
23. Скарн В.К., Шевченко І.О., Хімич Я.О. Презентуємо центр безперервної освіти // Вісн. Книжж. палати. – 2000. – № 5. – С. 36-39.
24. Скарн В., Шевченко І. У системі безперервної освіти бібліотечних кадрів (діяльність Інституту підвищення кваліфікації працівників культури) // Бібл. вісн. – 1997. – № 1. – С. 5-6.
25. Филиппова Л. Повышение компьютерно-профессионального уровня библиотечных работников // Бібл. форум України. – 2006. – № 3. – С. 20-25.
26. Трач Ю.В. Педагогічні аспекти діяльності бібліотечних асоціацій у процесі професіоналізації кадрів // Нова пед. думка. – 1999. – № 1. – С. 38-40.
27. Трач Ю.В. Сучасні концепції і напрями професіоналізації дипломованих фахівців у системі бібліотечних об'єднань України // Бібліотечна наука, освіта, професія у демократичній Україні: 36. наук. пр. – К., 2000. – Вип. 2. – С. 86-91.
28. Трач Ю.В. Професійний розвиток бібліотекарів у фахових об'єднаннях України: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 07.00.08 / Київ. нац. ун-т культури і мистец. – К., 2001. – 19 с.
29. Ahmad N. A history of the East Pakistan Library Association, 1956-1971 // Eastern Librarian. – 1987. – XIII. – P.1-6.
30. Ahmad S.U. The library association of Bangladesh: achievements in the past // Eastern Librarian. – 1989. – No.15. – P. 25-29.
31. Hossain S. Library associations in Bangladesh // Int. Library Rev. – 1981. – No.13. – P. 323-327.
32. Mirdah A.R. Library movement in East Pakistan with special reference to East Pakistan Library Association, 1947-1969 // Eastern Librarian. – 1969. – No. IV (1). – P. 11-19.
33. Shuva Nafiz Zaman. History of Library Association of Bangladesh and Present Scenario // URL: <http://www.infoscience-today.org/lab.pdf> (Accessed June 5, 2007).
34. Rochester M.K. Equivalency of qualifications in Anglo/American countries. – IFLA Paper. – 1994. – P.4-10. (Booklet 7). – (095-SET-2-E).
35. Working in information: Your move ahead / The Library Association. – Lnd, 1999. – 15 p.
36. Сукиасян Э.Р. "Конвертированный" диплом библиотекаря: миф или реальность? // Науч. и техн. б-ки. – 2001. – № 4. – С. 26-31.
37. Каптерев А. Информатизация социокультурного пространства. – М.: Гранд-Фаир, 2004. – 507 с.
38. Бабич В.С., Пашкова В.С. Бібліотечна освіта в США // Питання культурології. – К., 1994. – Ч. 1. – С. 125-134.
39. McKinney R. Draft Proposed ALA Core Competencies Compared to ALA-Accredited, Candidate, and Precandidate Program Curricula: A Preliminary Analysis // Journal of Education for Library and Information Science (JELIS). – 2006. – Vol. 47. No. 1.
40. Harrison B. Librarianship in Australia – lion, lamb or lemming? // The Australian Library Journal. – 1995. – Vol. 38. – No. 3. – P. 227-240.
41. History of ALA-APA Certifications // URL: <http://www.ala-apa.org/certification/certhistory.html> (2007. – 27 July).
42. <http://alia.org.au/media.room/2005.10.18.html>
43. <http://www.ala.org/ala/pio/piopresskits/recruitpresskit/libraryprofession.htm> (2005. – Nov.8)
44. <http://www.ala.org/ala/alonline/currentnews/newsarchive/2002/january2002/laurabushaddresses.htm>
45. Johnson J.M. Library and information education and research in Great Britain // Bibliothek. – 2000. – No.1. – P. 27-35.
46. Kaba Abdoulaye. State of Library and Information Science Education in Malaysia // Journal of Education for Library and Information Science (JELIS). – 2004. – Vol. 45. No. 1.
47. Holley E.G. Librarians, 1876 - 1976 // Library Trends. – 1976. – Vol. 25. No. 1. – P. 177-207.
48. Капитанова М. V Націонална конференция на съюза на библиотечните и информационните работници, 7-9 юни 1995 г., София // Б-ка (Болг.). – 1995. – № 7. – С. 39-41.
49. Черногуз Я. Про день завтрашній – і не тільки // Укр. культура. – 1996. – № 8. – С. 11.
50. Стратегія діяльності Української бібліотечної асоціації до 2010 р. "Зробимо бібліотеку символом демократії" // URL: <http://www.uba.org.ua/htdocs/modules/news/article.php?storyid=27> (2007. 27 лип.).

СУЧАСНИМИ МЕТОДАМИ БІБЛІОТЕЧНОЇ РОБОТИ ФОРМУЄМО У СТУДЕНТІВ ПОТЯГ ДО ІННОВАЦІЙ

БІБЛІОТЕЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ

ДИНАМІЧНІ перетворення в усіх сферах життя суспільства – це сучасні реалії. Світ швидко змінюється і разом з ним змінюємося ми та наші звичні уявлення. Розуміння значення бібліотек тільки як соціально-просвітницьких структур вже давно залишилося у минулому, на зміну йому прийшло бачення бібліотек як інформаційно-комунікативних центрів, включених у світовий інформаційний простір.

Відповідно до нових вимог будується і діяльність бібліотеки Хмельницького національного університету (ХНУ), зокрема її відділу економічної літератури (ВЕЛ), метою роботи якого є вчасне і якісне задоволення потреб користувачів.

Інформатизація суспільства вносить свої корективи і в стосунки між персоналом бібліотеки та її користувачами – науковцями, викладачами, аспірантами, студентами, економічною елітою міста. І наразі сутність цієї співпраці, взагалі обслуговування користувачів знайшли своє відображення у такому формулюванні простої і місткої місії: “Ми працюємо для Вас і разом з Вами

на Ваш успіх”. Таке визначення робить діяльність ВЕЛ більш цілеспрямованою, а її трансформації допомагають інновації, галузеві дослідження, їхнє прикладне застосування.

Специфіка роботи ВЕЛ – це економічна сфера, в її рамках фахівці відділу допомагають викладачам університету та студентам поєднувати й використовувати у своїй діяльності теоретичний і практичний досвід. Цьому сприяють, зокрема, зустрічі з провідними науковцями нашого університету і викладачами під час презентацій їхніх праць, а також актуальні для студентства зустрічі й бесіди з успішними підприємцями м. Хмельницького – потенційними роботодавцями. Спільна творча робота університету і бібліотеки довела свою актуальність та корисність. Підтвердженням цього є те, що з часом ці два напрями трансформувалися у цілісну науково-виховну програму “Молодий спеціаліст XXI століття” (далі – Програма), що реалізується університетом на базі бібліотеки. **Метою про-**

В. Василюшина